

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

The Development of a Learning Process Management Based on the Application
of Contemplative Education Concept for Developing Basic Education

Teachers

ดร.เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย*

Dr.Teamjan Parnichparinchai

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครู และผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาของครู กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านป่าข่าน โรงเรียนบ้านนาจาน โรงเรียนบ้านท่างาม สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 28 คน การวิจัยประกอบด้วย 1. กระบวนการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครู 2. การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาของครู 3. การสรุปผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูเกี่ยวกับการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและแบบบันทึกการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการคำนวณ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และจัดทำเป็นความเรียง ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนา ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสงบ ผ่อนคลาย เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ที่ปลอดภัย การใช้สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง เกิดความตระหนักรู้ต่อตนเอง เข้าใจตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการค้นหาความเป็นครูของตนเอง ตระหนักรู้ถึงความสามารถของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน ยอมรับนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ครูเรียนรู้การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ 2) ผลการจัดการเรียนรู้พบว่า วิธีการและกิจกรรมที่ครูใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การฝึกสมาธิ การสะท้อนความคิดหลังการเรียนรู้ การผ่อนคลายตระหนักรู้ การใช้เกม เพลง การระบายสี นิทาน ความสำเร็จในการนำจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ร่วมแสดงความคิดเห็นมากกว่าฟังครู สามารถฟังความคิดเห็นของเพื่อนได้ มีความอดกลั้นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ครูมีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ มีความสุขในการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลาย ฟังนักเรียนได้มากขึ้น บรรยากาศของการเรียนรู้มีความอบอุ่น กิจกรรมทำให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์

คำสำคัญ : กระบวนการจัดการเรียนรู้ / จิตตปัญญาศึกษา / การพัฒนาครูระดับพื้นฐาน

ABSTRACT

The research aims to study the development of a Learning Process Management based on the application of Contemplative Education concept for developing the teachers in basic education, and the result from the usage of Contemplative Education concept for developing the teachers in basic education. The population for this research consisted of 28 persons; including both principal and teacher, from Baan Pa San School, Baan Na Chan School, and Baan Tha Ngam School. All these three schools are located in the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3. The research compiles of three steps; 1. the development process of Learning Process Management based on the application of Contemplative Education concept for developing the teachers in basic education, 2. the supervision of learning process management based on the application of Contemplative Education concept of the teachers in basic education, and 3. the result of using the development of a Learning Process Management based on the application of Contemplative Education concept for developing the teachers in basic education. The research instrument for data collection were an interview form for administrators, an interview form for teachers, and learning diary for teacher while what they have learnt from the application into their school setting. The statistic for qualitative data analysis was percentage, mean, and standard deviation while the quantitative data analysis was content analysis and then using a descriptive writing respectively. The results from the study revealed that; 1) The result of the development process of Learning Process Management based on the application of Contemplative Education concept for developing the teachers in basic education found that the activities which were used such as stay calm in silent, feel comfortable, learning to leave from the comfort zone, dialogue, deep listening, awareness and understanding themselves, to be inspired for being a professional teacher, awareness and acceptance the difference of students and acceptance, teacher learnt how to integrate learning management. 2) The result from the implementation at school setting revealed that the methods and activities which were applied into classroom consisted of meditation, reflection, relax & rest meditation, games, songs, painting, and tales. The success of applying contemplative education concept into classroom setting found that the students were; having good learning, giving their opinion more than just being a listener, listening to others, being patient, and living with others happily. Moreover, teachers learnt to adapt teaching methods for learning management and they also received happiness while teaching and learning, provide a numerous learning activities, listen to the students' voice more than the former teaching methods, have a warm learning environment, and the activities were used made students have critical thinking.

Keywords: Learning Process Management / Contemplative Education / Basic Education Teacher Development

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องเผชิญกับสภาวะการแข่งขันสูง มีการใช้องค์ความรู้มาขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และในการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโลกในยุคศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ครูเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาที่สำคัญในโลกที่มีกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้นทุกนาที่ ทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้และวิธีแสวงหาความรู้ต้องปรับเปลี่ยนไปจากระบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ซึ่งการสร้าง การพัฒนาและการหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นพลเมืองของโลกที่มีคุณภาพสู่ประชาคมอาเซียนเป็นสิ่งท้าทายยิ่งสำหรับครู ในการจัดการองค์ความรู้ให้บังเกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ครูจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะของตนเอง ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนทางการศึกษา รับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศ

ครู ถือเป็นคนสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเป็นด้านหน้าและกลไกที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนของครูเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ของครูนอกจากให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรแล้วประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรมในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545) มาตรา 6 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คือ เก่ง ดี และมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำเป็นต้องสอดแทรกในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในตนเองของผู้เรียน ซึ่งเป็นมิติของการพัฒนาคุณภาพภายในของแต่ละบุคคล เกี่ยวข้องกับการรับรู้ตนเองทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และภาพลักษณ์ของตนเอง การศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจหรือคุณภาพด้านในของมนุษย์ ไม่แยกส่วนความจริง ความดี และความงาม เรียกว่า จิตตปัญญาศึกษา หรือ Contemplative Education เป็นกระบวนการของการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเอง ก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่าง 3 ภาค คือ ภาควิชาความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตวิญญาณ (วิจักขณ์ พานิช, 2550) จิตตปัญญาศึกษา จะมีลักษณะเฉพาะบางประการที่มักมุ่งเน้นกระบวนการเชิงจิตตปัญญาศึกษา (Contemplation) ที่หลากหลายในการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ด้านต่างๆ เช่น การปฏิบัติสมาธิภาวนา และศิลปะ เพื่อช่วยในการขัดเกลา ละวางตัวตนและนำไปสู่ความสมดุล ความสงบเย็น และความสุขภายในที่แท้ (สมสิทธิ์ อัสตรนีย์, 2552, หน้า 22) การที่ครูจะสามารถนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องรู้เข้าใจแนวคิดว่าจิตตปัญญาศึกษา เพื่อให้ครูได้เรียนรู้ในการเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งประเวศ วะสี (2549, หน้า 9) ได้กล่าวไว้ว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึงการศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเรา รู้ตัวเข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่งเกิดความเป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ ดังนั้นหากครูได้เรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึงก็สามารถนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจด้านในของตนเอง เข้าถึงความจริง ความสุข ปัญญา จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจึงได้จัดโครงการเพื่อพัฒนาครูให้ได้เรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในโครงการสอนเรียนรู้อย่างมีความสุข กิจกรรมในการดำเนินการในโครงการนี้ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการในการเรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการจัดการเรียนรู้ของครู การนิเทศ และติดตามผลในการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านป่าซ่าน โรงเรียนบ้านนาจาน และโรงเรียนบ้านท่างาม จากการดำเนินโครงการดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจถอดบทเรียนศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านป่าซ่าน โรงเรียนบ้านนาจาน โรงเรียนบ้านท่างามจำนวน 28 คนประกอบโรงเรียนบ้านป่าซ่านจำนวน 10 คน โรงเรียนบ้านนาจานจำนวน 10 คนและโรงเรียนบ้านท่างามจำนวน 8 คน
2. การกำหนดกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีแนวคิดหลักคือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับครูผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 (กาย) ความรู้สึก (ใจ) และการใคร่ครวญ (คิด) เพื่อให้ครูตระหนักรู้ในตนเองและตระหนักรู้ถึงผู้อื่น ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และ ความตระหนักในความเป็นมนุษย์โดยหลอมรวมประสบการณ์ความเป็นครูเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

จากวัตถุประสงค์และกระบวนการ ผู้วิจัยนำฐานคิดดังกล่าวมาจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาโดยเรียงลำดับกิจกรรมคำนึงถึงความต่อเนื่อง เชื่อมโยง และสอดคล้องกับการเรียนรู้ ความเข้าใจของครูเพื่อให้ครูสามารถนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์
1. กิจกรรม Check in	เพื่อการเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจ คลายความกังวล เป็นการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรม check in เป็นการทำความสมาธิและเตรียมความพร้อมในการทำกิจกรรม
2. การเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา	เพื่อให้ครูได้เรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
3. สัมผัสจากใจสร้างความสัมพันธ์	เพื่อสร้างความคุ้นชินกับพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ซึ่งมีทั้งคนที่เรารู้จักและไม่รู้จัก ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ปลอดภัย (comfort zone) มาเผชิญประสบการณ์ใหม่ๆ
4. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความประทับใจในการเป็นครู	ทบทวนสะท้อนจากประสบการณ์การทำงานที่ครู ฝึกการเป็นผู้ฟังอย่างลึกซึ้ง
5. การเป็นครูดีและข้อบกพร่องในการเป็นครู	เพื่อเป็นการให้ครูได้ใคร่ครวญตนเองในชีวิตการเป็นครูที่ผ่านมา
6. ผ่อนพักตระหนักรู้	เพื่อเป็นการดึงสติ ก่อเกิดสมาธิ กลับมาอยู่กับปัจจุบันขณะ ก่อนทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป
7. วิเคราะห์ตนเอง อดีตปัจจุบัน ความเป็นครู ใน ประเด็น ความงาม ความดี ความจริง	เพื่อวิเคราะห์และประเมินตนเอง โดยไม่มีอคติ และไม่ลดคุณค่าของตนเอง
8. วิเคราะห์ผู้เรียนเชื่อมโยงการสอน นักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน	เพื่อให้ครูทบทวนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มนักเรียนที่มีความสามารถต่างกัน
9. ร่วมคิดการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้	เพื่อวิเคราะห์เชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้ในสภาพจริงในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
10. ระบายกระຈก	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้คำนึงถึงผู้อื่น เรียนรู้ความสัมพันธ์ของบุคคล เพื่อให้ครูได้ทบทวนการเรียนรู้ ใคร่ครวญตนเองผ่านการเขียนแบบอิสระ
11. Check out	เพื่อให้ครูได้สะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง

3. การอบรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาให้กับครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ครั้งที่ 1 การประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เมื่อวันที่ 1-2 พฤษภาคม 2557 ณ ห้อง ED 2202 คณะศึกษาศาสตร์

ครั้งที่ 2 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2557 ณ ห้อง ED 2202 คณะศึกษาศาสตร์ กิจกรรมในการดำเนินการประกอบด้วย การทบทวนแผนการจัดการเรียนรู้ของครูแต่ละคน ร่วมการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปรับแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด

จิตตปัญญาศึกษา และการจัดการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและกิจกรรมทบทวนการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ครูได้นำเสนอผลการจัดการเรียนรู้ผ่านการทำวิจัยในชั้นเรียน

ระยะที่ 2 การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน การนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ การสะท้อนการเรียนรู้ของครู และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยดำเนินการนิเทศติดตาม วันที่ 9 กันยายน 2557 ในโรงเรียนบ้านป่าซ่าน โรงเรียนบ้านนาจาน โรงเรียนบ้านท่างาม

ระยะที่ 3 สรุปผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยสรุปผลการจัดการเรียนรู้ของครู ปัจจัยความสำเร็จ และผลกระทบในกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูเกี่ยวกับแนวคิดการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน
3. แบบบันทึกการจัดการเรียนรู้และผลการจัดการเรียน เกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผลการจัดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงในตัวครู และการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครูระดับประถมศึกษา

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลขั้นตอนการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือผลการเรียนรู้จากกิจกรรมการอบรมครั้งที่ 1 ผลการเรียนรู้จากกิจกรรมการอบรมครั้งที่ 2 ได้แก่ การสอดแทรกจิตตปัญญาศึกษาในแผนการจัดการเรียนรู้ การทบทวนการวิจัยในชั้นเรียน และการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง การจัดการเรียนการสอน
2. การรวบรวมข้อมูลขั้นตอนการนิเทศ
 - 1) การสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูเกี่ยวกับแนวคิดการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอน
 - 2) การจัดการเรียนรู้และผลการจัดการเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครู เกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผลการจัดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงในตัวครู และการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำมาเรียบเรียงเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 กิจกรรมที่ใช้และผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา ประกอบด้วย กิจกรรมที่ เชื้อคิน การเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สัมผัสจากใจสร้างความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ความประทับใจในการเป็นครูโดยใช้สุนทรียสนทนา วิเคราะห์ตนเอง ผ่อนพักตระหนักรู้ วิเคราะห์ตนเอง อดีต ปัจจุบันความเป็นครู ในประเด็น ความงาม ความดี ความจริง ของการเป็นครู วิเคราะห์ผู้เรียนเชื่อมโยงการสอน นักเรียนเก่ง ปานกลางและอ่อน บรรยากาศห้องเรียนแบบจิตตปัญญาศึกษา ระบายระจก ร่วมคิดการนำ จิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ และประเมินผลการจัดกิจกรรม : เขียนอิสระ (Free Writing) ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสงบ ผ่อนคลาย เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ที่ปลอดภัย เรียนรู้การใช้สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง เกิดความตระหนักรู้ต่อตนเอง เกิดความเข้าใจตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการค้นหา ความเป็นครูของตนเอง เกิดการใคร่ครวญชีวิตความเป็นครูที่ผ่านมา ในความดี ความจริงและความบกพร่องของการเป็นครู การตระหนักรู้ถึงความสามารถของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน การยอมรับนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ครูเรียนรู้การบูรณาการการจัดการเรียนรู้กับกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน ตระหนักคุณค่าของความเป็นครู บทบาทที่สำคัญในวิชาชีพครู เกิดความรัก ความเมตตา

1.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่เข้าร่วมการพัฒนาพบว่ามีความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้น กิจกรรมการเขียนแบบอิสระ และทบทวนการวิจัยในชั้นเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับมากที่สุด ทั้งการพัฒนาตนเอง และการจัดการเรียนการสอน

2. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ผลการนำแนวคิดปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครู สรุปได้ดังนี้

2.1.1 วิธีการและกิจกรรมที่ครูใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การฝึกสมาธิ การสะท้อนความคิดหลังการเรียนรู้ การผ่อนพักตระหนักรู้ การใช้เกม เพลง การระบายสี นิทาน

2.1.2 ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีสมาธิ มีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ สามารถแสดงความคิดเห็น มีความสามัคคี ช่วยเหลือกันมากขึ้น ถ้าแสดงความคิดเห็น มีความสุขในการเรียน ไม่เครียดในการเรียน มีสติการคิดใคร่ครวญ มีความสงบมากขึ้น มีความใจเย็น

2.1.3 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนคือ นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ถ้าแสดงความคิดเห็น มีเหตุผล มีความคิดเชิงบวก สามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น มีความสนใจในการเรียน สามารถนั่งสงบได้นานขึ้น

2.1.4 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครู คือ เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน การจัดการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น ควบคุมการจัดการเรียนการสอนได้ดี สอนนักเรียนได้อย่างสบายใจและมีความสุข สร้างความสนใจ แรงกระตุ้น ความสนใจของนักเรียนเพิ่มขึ้น เข้าใจวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหา มีความสุขในการจัดการเรียนการสอน ปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีสมาธิในการทำกิจกรรมมากขึ้น ครูมีความใจเย็น ใช้เวลาการสอนน้อยนักเรียนเข้าใจได้เร็ว มีความรัก ความเมตตาต่อ

ลูกศิษย์มากขึ้น มีความสุขในการทำงาน ควบคุมอารมณ์ได้ดี ยอมรับเหตุผล มีข้อมูลพื้นฐานนักเรียนมากขึ้น เกิดความรักความผูกพันกับนักเรียนมากขึ้น

2.2 ความคิดเห็นของครูในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

2.2.1 การนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูพบว่าสามารถทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น มีความตั้งใจเรียน มีความสุข สนุกสนาน กล้าแสดงออก และรู้จักตนเอง

2.2.2 ความเป็นไปได้ในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน พบว่าสามารถนำมาพัฒนานักเรียนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความสุขให้กับครู และนักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถสอดแทรกได้ทุกกลุ่มวิชา ควรต้องใช้ความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการนำมาใช้ในโรงเรียน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องค่อยๆเปลี่ยนแปลงทั้งตัวครูและนักเรียน

2.2.3 การวางแผนการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่เข้าร่วมการพัฒนาบางโรงเรียนเป็นนโยบายของผู้บริหารในการให้ครูมีการปรับการจัดการเรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้เดิมโดยเพิ่มเติมกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาเข้าไปในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการประชุม ทบทวนกิจกรรมที่ได้รับการอบรมร่วมกัน ครูได้มีการเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียน

2.2.4 ความสำเร็จในการนำจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ร่วมแสดงความคิดเห็นมากกว่าฟังครูเพียงคนเดียว นักเรียนสามารถฟังความคิดเห็นของเพื่อนได้ นักเรียนมีความอดกลั้นมากขึ้นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ครูมีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ ครูมีความสุขมากขึ้นในการจัดการเรียนรู้ ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้หลากหลายมากขึ้น ครูฟังนักเรียนได้มากขึ้น บรรยากาศของการเรียนรู้มีความอบอุ่น กิจกรรมที่จัดทำให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์มากขึ้น

2.3 ปัจจัยความสำเร็จในการนำจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนของโรงเรียน ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ การสร้างการเรียนรู้ให้กับครูในความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูในโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา ความตั้งใจและความมุ่งมั่นของครูที่ต้องการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้และดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้

การอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการ เรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานมีการจัดกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาทั้ง ฐานกาย ฐานใจ และฐานคิด อาทิ การทำสมาธิ การวิเคราะห์ตนเอง การออกจากพื้นที่ปลอดภัย การวิเคราะห์ผู้เรียน การใคร่ครวญ สุนทริยสนทนา การฟัง อย่างลึกซึ้ง ผ่านพักตระหนักรู้ อีกทั้งการออกแบบกิจกรรมมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน มีการกำหนดขนาดและ วิธีการแบ่งกลุ่มเรียนรู้ทั้งกลุ่มขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งนี้เป็นการจัดการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาต้องได้รับการพัฒนาด้านในและมีการเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน ของตนเอง ซึ่งในการจัดกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาจำเป็นต้องเน้นความสมดุลในความแตกต่างดังที่ ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2551, หน้า 151-152) ได้กล่าวสรุปไว้ว่าการจัดกิจกรรมที่สมดุลของการเรียนรู้ที่ตอบสนอง ฐานต่างทั้งฐานกาย ฐานใจ ฐานคิด การเรียนรู้ผ่านจินตนาการ การเรียนรู้ผ่านสัญลักษณ์ ผ่านเส้น สี รูปทรง

สัดส่วน ลำดับที่ต่อเนื่อง เสียง จังหวะการเคลื่อนไหว การสร้างความสมดุลระหว่างพื้นที่ปลอดภัยกับพื้นที่เสี่ยง การออกแบบที่เกิดการเคลื่อนไหวที่ออกจากความคิดเกี่ยวกับตัวเอง การสร้างสมดุลระหว่างการมีเวลาในการใคร่ครวญตามลำพัง การใช้เวลาร่วมกับผู้อื่น การกำหนดขนาดและแบ่งกลุ่มเรียนรู้

ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสงบ ผ่อนคลาย เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ที่ปลอดภัย เรียนรู้การใช้สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง เกิดความตระหนักรู้ต่อตนเอง เกิดความเข้าใจตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการค้นหาความเป็นครูของตนเอง เกิดการใคร่ครวญชีวิตความเป็นครูที่ผ่านในอดี ความจริงและความบกพร่องของการเป็นครู การตระหนักรู้ถึงความสามารถของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน ทำให้ยอมรับในความเป็นตัวตนของนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ครูเรียนรู้การบูรณาการการจัดการเรียนรู้กับกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน ครูตระหนักคุณค่าของความเป็นครู บทบาทที่สำคัญในวิชาชีพครู เกิดความรัก ความเมตตา ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์จัดลำดับกิจกรรมให้มีความต่อเนื่องเป็นลำดับเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

2. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

วิธีการและกิจกรรมที่ครูใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การฝึกสมาธิ การสะท้อนความคิดหลังการเรียนรู้ การผ่อนคลายตระหนักรู้ การใช้เกม เพลง การระบายสี นิทาน ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีสมาธิ มีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ สามารถแสดงความคิดเห็น มีความสามัคคี ช่วยเหลือกันมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น มีความสุขในการเรียน ไม่เครียดในการเรียน มีสติการคิดใคร่ครวญ มีความสงบมากขึ้น มีความใจเย็น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนคือ นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กล้าแสดงความคิดเห็น มีเหตุผล ความคิดเชิงบวก สามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น มีความสนใจในการเรียนได้นานขึ้นที่เป็นไปเช่นนี้จะเพราะครูได้นำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน การใช้ในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้และมีการใช้อย่างต่อเนื่องซึ่งจิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจที่ใคร่ครวญ ที่เน้นการพัฒนาภายในอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆโดยปราศจากอคติ เกิดความรัก ความเมตตา เข้าถึงความจริงของธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม เน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงของจิตและปัญญา ซึ่ง จิรฐกาล พงศ์ภคเธียร (2551, หน้า 50-51) ได้กล่าวถึงข้อที่ควรคำนึงในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปบูรณาการกับงานการเรียนการสอนไว้ว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนต้องทุ่มเทความสนใจและเวลาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ยาวนานโดยจริงจังแต่ไม่เคร่งเครียด จิตตปัญญาศึกษาไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเข้าร่วมเพียงครั้งคราว เป็นระยะสั้นๆ หากไม่แล้วอาจติดกับเทคนิครูปแบบจนละเลยหัวใจหรือเนื้อหา จากงานวิจัยของ Garrison Institute (2005) พบว่า โรงเรียนได้มีการใช้วิธีการของจิตตปัญญาศึกษา เช่นการฝึกสมาธิ การฝึกสติ การฟังอย่างลึกซึ้ง สุนทรียสนทนา การฝึกโยคะ ซึ่งวิธีดังกล่าวสามารถทำให้นักเรียนมีสติ มีสมาธิ มีความใส่ใจในการเรียน มีความสุข เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความรัก ความเมตตา สามารถกำกับ ควบคุมตนเองได้ เห็นคุณค่าในตนเอง และมีความสมดุลทางอารมณ์ และจากงานวิจัยของ จันทร์ชลี มาพุทธ (2552) พบว่าการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ช่วยพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ การวิเคราะห์และความสามารถในการแก้ปัญหา ทั้งยังส่งผลต่ออารมณ์ การยอมรับตนเองและสังคม ผู้เรียนฟังอย่างลึกซึ้ง ซาบซึ้ง และเข้าใจ มีความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน การคิดสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้เรียน

จากการที่ครูนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนพบว่า ครูมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน การจัดการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น ควบคุม

การจัดการเรียนการสอนได้ดี สอนนักเรียนได้อย่างสบายใจและมีความสุข สร้างความสนใจ แรงกระตุ้น ความสนใจของนักเรียนเพิ่มขึ้น เข้าใจวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหา ปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีสมาธิในการทำกิจกรรมมากขึ้น ครูมีความใจเย็น ใช้เวลาการสอนน้อยนักเรียนเข้าใจได้เร็วขึ้น มีความรัก ความเมตตาต่อลูกศิษย์มากขึ้น มีความสุขในการทำงาน ควบคุมอารมณ์ได้ดี ยอมรับเหตุผล มีข้อมูลพื้นฐานนักเรียนมากขึ้น เกิดความรักความผูกพันกับนักเรียนมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะขณะที่ครูจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษาทำให้ครูได้มีโอกาสเรียนรู้ พัฒนาตนเอง เรียนรู้ด้านในของตนเองในความเป็นครู ดังเช่น ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2551, หน้า 143-144) ที่ได้กล่าวถึงพื้นฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา ได้แก่ ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ คือทัศนคติที่เชื่อมั่นว่ามนุษย์มีศักยภาพที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีความจริง ความดี และความงามอยู่ในตัว เปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์พืชที่มีศักยภาพในการเจริญเติบโต เมื่อมีเงื่อนไขต่างๆพร้อมเมล็ดพันธุ์นั้นก็สามารถเติบโตขึ้นได้ การจัดกระบวนการการเรียนรู้และจัดปัญญาศึกษา จึงมิใช่การสอนแต่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้ศักยภาพภายในที่มีอยู่สามารถพัฒนาขึ้นได้ เป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างเงื่อนไขให้เกิดการเติบโตจากภายใน อีกทั้งยังได้ข้อค้นพบในการทำงานเกี่ยวกับงานวิจัยของ ศศิลักษณ์ ขยันกิจ (2553) นิธิที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ตามกระบวนการนำแนวคิดปัญญาศึกษามาใช้ พบว่านิสัยเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง ได้แก่ การเข้าใจตนเอง การรู้เท่าทันตนเอง การปล่อยวางไม่ตัดสิน การเปิดใจกว้าง การเห็นคุณค่าในตนเอง การสังเกตที่ละเอียดลออ การมองโลกในแง่ดีและมีความสุข การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การตระหนักรู้ต่อผู้อื่น ได้แก่ การเข้าใจและยอมรับผู้อื่น การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง การเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าของผู้อื่น การตระหนักรู้ต่อวิชาชีพ คือการมองเด็กตามความเป็นจริง การสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก การเท่าทันตัวเองของครู การพัฒนาตนเองของครู การเป็นครูที่ใส่ใจเด็กการเห็นคุณค่าของงานครู

ความเป็นไปได้ในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน พบว่า สามารถนำมาพัฒนานักเรียนในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความสุขให้กับครู และนักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถสอดแทรกได้ทุกกลุ่มวิชา ควรต้องใช้ความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการนำมาใช้ในโรงเรียน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องค่อยๆเปลี่ยนแปลงทั้งตัวครูและนักเรียน การวางแผนการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในโรงเรียนพบว่าโรงเรียนที่เข้าร่วมการพัฒนาบางโรงเรียนเป็นนโยบายของผู้บริหารในการให้ครูมีการปรับการจัดการเรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้เดิมโดยเพิ่มเติมกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาเข้าไปในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการประชุมทบทวนกิจกรรมที่ได้รับการอบรมร่วมกัน ครูได้มีการเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียน ผลการวิจัยที่ได้ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ตามที่ สมสิทธิ์ อัสตรนธิ (2552, หน้า 32) ที่ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดปัญญาศึกษาพิจารณาการประยุกต์ใช้ได้ 2 ระดับคือ ระดับหลักการ คือการนำหลักการพื้นฐานและความคิด ความเชื่อทางจิตตปัญญาศึกษาไปพัฒนาและใช้ร่วมกับกระบวนการเดิมที่มีอยู่ และระดับรูปแบบ คือการนำเครื่องมือ วิธีปฏิบัติตลอดจนกระบวนการไปปรับเสริมนำไปใช้ร่วมกับเครื่องมือเดิมหรือนำไปใช้ทั้งหมดตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ปรีดา เรื่องวิชาการ (2551, หน้า178-179) ได้นำเสนอแนวทางจุดเริ่มต้นของการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยสรุปดังนี้คือ เพิ่มเติมหรือผสมผสานเป้าหมายที่ขาดหายไปเข้าไปในชุดหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ จัดหลักสูตรจำเพาะเจาะจงเพิ่มเติมเข้าไปเป็นหมวดหนึ่งหรือหลักสูตรหนึ่งที่อยู่ในโครงสร้างหลักสูตรเดิมทั้งหมด จัดหลักสูตรหรือชุดการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่อย่างเป็นอิสระที่มุ่งเป้าหมายครอบคลุมอย่างน้อยในความเป็นมนุษย์

ปัจจัยความสำเร็จในการนำจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่าผู้บริหารให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนของโรงเรียน ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ การสร้างการเรียนรู้ให้กับครูในความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูในโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ความตั้งใจและความมุ่งมั่นของครูที่ต้องการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้และดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะแนวการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้นเป็นเรื่องของการเรียนรู้ด้วยใจที่ใคร่ครวญ ที่เน้นการพัฒนาในด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆโดยปราศจากอคติ ที่เน้นการพัฒนาแบบองค์รวม ดังนั้นหากนำจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในโรงเรียนจึงต้องเป็นนโยบายของโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจ ให้ความร่วมมือ สร้างบรรยากาศเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ดังที่ จิรัชกาล พงศ์ภคเธียร (2551, หน้า 50-51) ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงถึงของสถาบันที่เห็นความสำคัญและต้องการนำจิตตปัญญาศึกษาเข้าไปในระดับนโยบาย คือ จัดหาสถานที่ที่เหมาะสม ที่มีบรรยากาศที่เหมาะสม มีส่วนของสภาพธรรมชาติ มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านจิตตปัญญาศึกษา สนับสนุนสร้างแรงจูงใจให้เกิดกลุ่มที่สนใจด้านจิตตปัญญาศึกษาที่มาพบและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างเป็นประจำ มีนโยบายสนับสนุนการสอนแก่ผู้สอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สร้างความเข้าใจในหมู่ผู้บริหารเกี่ยวกับธรรมชาติของเรื่องจิตตปัญญาศึกษาว่าเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่ใช้ เวลา ต้องอาศัยความต่อเนื่องและมีระยะเวลาที่ต้องมีการรอคอย ไม่สามารถทำนายผลการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ณ เวลานั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจะนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องพัฒนาครูให้เข้าใจ เข้าถึงกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาโดยผ่านประสบการณ์จริงของครูในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา

1.2 การจะนำไปใช้ในโรงเรียน ควรเป็นนโยบายของผู้บริหาร สร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องเรื่องจิตตปัญญาศึกษา ผู้บริหารให้การสนับสนุน สร้างแรงจูงใจให้กับครูที่มุ่งมั่นในการนำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ เอื้ออำนวยในการสร้างบรรยากาศ สถานที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา

1.3 การกำหนดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาควรมีการพัฒนาทั้ง ฐานกาย ฐานใจและฐานคิด กิจกรรมควรมีความสอดคล้องสมดุล และควรเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการสร้างเครือข่ายของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

2.2 ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การออกแบบการวัดผล ประเมินผลตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการจัดการศึกษาทุกระดับ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). [online]. Available : <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan11.pdf>. [2557, กรกฎาคม 20].
- จันทร์ชลี มาพุทธ. (2552). ผลการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา : กรณีศึกษารายวิชาปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2551). จิตตปัญญาศึกษาในประเทศไทย,รวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551. โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนา นิลชัยโกวิท. (2551). ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวจิตตปัญญาศึกษา, รวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551. โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2549). จิตตปัญญาศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล. ปาจารย์สาร ฉบับศึกษาปริทัศน์. [Online]. Available : <http://www.semsikkha.org>. [2549, ตุลาคม 19].
- ปรีดา เรืองวิชาธร. (2551). การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงหลากหลายมิติ,รวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551 . โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิจักขณ์ พานิช. (2550). เรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาดังเส้นทางแสวงหาทางจิตวิญญาณ. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.
- ศศิลักษณ์ ขยันกิจ. (2553). กระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิตวิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย : รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสิทธิ์ อัสตรนีย์. (2552). จิตตปัญญาศึกษาคืออะไร. ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลและแผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- Garrison Institute. (2005). Garrison Institute report 2005. Contemplation and education : A survey of programs using contemplative techniques in K-12 educational settings : A Mapping Report. [Online]. Available : <http://www.garrisoninstitute.org/reports/Contemplation%20and%20Education%20Mapping%20Report%20June%2005.pdf>. [2008, November 25].